

Acésta fôia ese
cate 3 côle pe luna
si costa 2 fiorini v. a.
pentru membrii aso-
ciatiunei, éra pentru
nemembrii 3 fr.
Pentru strainatate
1 galbenu cu porto
postei.

TRANSILVANI'A.

Fôia Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana
si cultur'a poporului romanu.

Abonamentul se
face numai pe cate
1 anu intregu.
Se abonédia la Comi-
tetulu asociatiunei in
Sibiiu, séu prin posta
séu prin domni co-
lectori.

Nr. 19.

Brasiovu 1. Octobre 1873.

Anulu VI.

Sumariu: Ioanu Corvinu de Hunedór'a. (Urmare.) — Max Müller. — Colectiune de diplome istorice transilvane. (Urmare.)
Procesu verbalu. — Comitétulu centrale pentru serbarea dela Putna 1871. — Publicarea baniloru incursi.

Ioanu Corvinu de Hunedór'a,
originea, genealogi'a, faptele sale im-
mortali.

(Urmare.)

VIII. Batali'a dela Varn'a.

Confederatii mai fusera insielati prin una alta stratagema a sultanului, carele in locu se dea nebuscesc asupra crestinilor, se prefacù cà tuge spre Adrianopole, inse numai cu scopu, cà de alungulu tieriei, se 'si concentre impregiuru de se-nesi tôte partile de óste càte avea deinceóce in Europa. Acésta s'a si intemplat; indata apoi Murad a intorsu fruntea óstei si a plecatu dreptu asupra confederatiloru, de care se si apropià la unu locu fôrte nefavorabile pentru crestini. Atunci confederatii decisera a se retrage éراسi spre Varn'a si a cautá unu locu mai acomodatu pentru castre. Acumu mai era numai distantia de una di intre turci si crestini. In fine a sieptea di ajunsera ambele armate la Varn'a.

Cetatea Varn'a, cunoscuta mai de multu sub numele de Constanti'a, este asiediata pe partea septemtrionale a unui sinu de mare, formatu de duoe asiá numite promontorie. In acelu sinu de mare se versa cele duoe riuri Panissus si Daphne, dupa-ce apuca a se impreuna. Pe promontoriulu de a stang'a carele este unu petioru alu Balcanului, se aflá pe atunci una urbe (orasiu) anume Macropolis, adeca Urbea lunga. Pe promontoriulu meridionale era fortaréti'a Galata, in distantia numai de cinci-sute pasi dela Varn'a. Intre Galat'a si Varn'a locu baltosu. In dreptulu acelu locu se asiediasc óstea confederata unгурéna, ardeléna, croata, polóna si munténa. Armat'a turcésca ocupase terrenu in distantia numai cà de patru pàna in cinci mii pasi dela castrele confederatiloru, de carei despartia numai unele culmi séu deluletie.

In 9. Nov. sér'a Corvinu cunoscùndu, fia si numai dein multimea focurilor de castre, cà armat'a turcésca trebuea se fia çamu de siese-ori mai mare decâtu a christianiloru, elu duplicéa numerulu custodiiloru si luà tôte mesurile, pentrucá nu cumu-va se fia surprinsi in capu de nópte. In aceea si séra regele convocà consiliulu bellicu. In acelu consiliu lui Iulianu Cesarini ii trecuse de ori-çe gluma; elu si duoi

archierei, celu dela Agri'a si celu dela Varasdinu, propusera abtinerere absoluta dela ori-çe batalia, pàna candu nu voru spioná pe deplinu poterea turciloru, si pàna nu voru luá sciri certe despre trecerea in-ócóce a flottei italiene prin Bosforu; intr'aceea óstea intréga se se retraga si intarésca in castre prin formarea unei cetatiuie de cara, in care la casu de atacu se se apere. Franco, banulu Slavoniei si majoritatea oficiariloru unguri si poloni incliná tare càtra opiniunea lui Iulianu si a celorulalti archierei. Insusi regele cu tóta fervórea sa tenerésca incepuse a sta in cumpene cu atátu mai virtosu, cà de càteva dile sufererea tare de doreri cauate prin unu buboiu ce i se facuse in sioldu. Se scóla inse Ioanu Corvinu si observà, cà in acelea momente fiendu inemiculu asia de aprópe, óstea confederata nu mai póte nici a se retrage, nici a inaintá cu securitate; apoi a sta pe locu inchisu, intre fortificatiune de cara cu una óste, in midiuloculu careia se aflá insusi regele si legatulu representante alu papei, ar semnificá frica, ar descuragia pe ostasi, incuragiandu inse cu atátu mai multu pe turcime. Presté acésta, adaose Corvinu, victualiele ne lipsescu pentru casulu unei aparari mai indelungate, ba nici pulbere de pusca si nici tunuri nu avemu de ajunsu, éra in armat'a maritima ne punemu sperantie desierte, candu noi in acestea momente supreme inca totu nu scimu nimicu despre essistenti'a ei. Dein acestea cause Corvinu votà pentru deschiderea bataliei in largulu campului. Consiliulu bellicu si cu elu regele adoptà votulu lui Corvinu. Atunci episcopulu Simionu Rozgon de Agri'a nacajitu si amaritu in sufletulu sea dise càtra Corvinu: Eu, Corvine, nu voi fugi, nici de lupta nu me voi ferí, éra de nu vomu invinge, se sci cà eu am se peru acilea; tie inse'ti spunu cà o vei lua la fuga, spre a'ti conserva viéti'a pentru alte tempuri.*) Consolatiune tardía dela unu archiereu fanaticu, precumu fusese si celu de Agri'a.

Inca in acea séra dein 10. Novembre comandantii ambelor armate inemice asiediara liniile de

*) Ego, Corvine, non fugiam, neque praelium detrectabo, et si vincere non dabitur, hic me scito interiturum, te autem terga versurum auguror, et ad meliora tempora te servaturum. Bonfinius Decadis III. libro VI.

bataia. Armat'a confederata avea calarime numeroasa, pedestrime mai pucina, artilleria forte pucina. In acea stare a ostei valea cea larga ce se intende deincepe de Varn'a trebuia se remana libera, pentruc'a calarimea se'si pota desvolt'a operatiunile sale. Asia Ioanu Corvinu intense arip'a sa stanga pana la balti, era cea drepta ajungea pana subt unu delu rape-de. Spatiulu deintre balti si delu era implutu cu carale dein care se formase fortificatiune. Totu aici se asediara si pucinele tunuri, adeca mai multu numai ca de reserva. In arip'a stanga au fostu dispuse regimentele romanesci sub comandantele loru, era deintre ungureni numai cinci escadrone, si acestea inca sub comand'a lui Ioanu Dominis alias Arbi a episcopului dela Oradea mare, apoi si pucina calarime polona. Incolo arip'a stanga era asecurata de atacu prin lacuri. Arip'a drepta de catra Varn'a fiendu multu mai espusa la periculu de a fi incongiurata, fu ocupata de grosulu armatei, compusu dein unguri si slavoni cu standartulu celu mare negru alu Ungariei. Aici comand'a Franco, banu alu Slavoniei, si episcopulu dela Agria. Totu in acesta parte sta si cardinalulu Iulianu cu adunatur'a sa de cruciati veniti dein tieri diverse. In centru sta regele incongiuratu de gard'a sa polona, totu fetiori unulu ca unulu, si cinci sute de calareti ungureni cu flamur'a s. Georgie, pe care o porta Stefanu de Bathor. In reserva, unde sta carale si tunurile, inca se afla ceva trupe comandate de episcopulu dela Varasdinu si de polonulu Lasco Bobnitiu cu despartimente de poloni. Ioanu Corvinu nu'si alese nici-unu locu anumitu, ci elu cu romanii sei, adeca cu ostea sa transilvana, remase in reserva, inse asia, ca se pota alerga si apparea oresi-cumu la momentu in tote partile, unde se va cunosce necesitatea, ca-ci precumu se exprime si Hammer, elu era sufletulu acelei batalii*).

In arip'a drepta a ostei turcesci, adeca facia cu ostea romaneca si cu pucin'a calarime ungerena era Spahii, adeca calarimea cea alesa, comandata de beglerbegulu Turachan, carele pana in acelea dile stetese in prinsore la Tocatu in Asi'a, dein cauza ca in anulu trecut perduse batali'a dela passulu Isladfi in contra lui Corvinu, era acuma sultanulu ii dete ocaziune de a'si repara onorea de comandante. Arip'a stanga compusa dein calarimea asiatica stralucitoria

*) „Sibi autem, cum Valachis, nullum certum locum designavit, ut minime turbatis ordinibus, quocunque res et periculum vocaret, accurreret, et nullum destinatum locum tuendo, omnia tueretur.“ Acestea sunt cunoscutele cuvente ale scriptoriului contemporanu Philippus Callimachus, pe care se intemeiedia si Hammer. Cu tote acestea, Ios. Teleki are nespus'a reutate de a esplic'a cuventele acestea asia, ca Corvinu de aceea nu a destinatu locu anumitu romaniloru, ca-ci nu avea incredere in ei. Dara totu Teleki uitandu deintr'una di in alt'a ce a scrisu mai susu, recunosce si spune curatu dupa Bonfiniu, Callimachu si Chalcocondilas, ca pe Romanii seu Daci, cumu le dice Chalc., ii asediase in arip'a stanga, sub comandantele loru; acestia era romanii dein Munteni'a.

de auru si de petrii scumpe, era comandata de beglerbegulu Caradgea dein Anatoli'a. In centru pe una colina de unde se vedea tienutulu intregu, ocupase locu insusi sultanulu Muradu, incongiuratu de numeros'a pedestrime a ianiceriloru, cumu si scutitu de unu siantiu improvisatu; era de asupra siantiului se vedea spendiuratu pe una lance lunga acelu documentu de pace, carele se scrisese la Segedinu in duoe limbi si se confirmase prin juramente puse pe evangeliu si pe coranu. In dosulu sultanului era camilele, corturile si tote impedimentele.

In 11. Novembre care era dio'a de St. Martinu dupa tipiculu apusenu, St'a Mina dupa celu resaritenu, ostea confederata se afla des-demanetia in ordine de bataia; turcii inse au inceputu a se arata numai dupa resarit'a sorelui inaintandu de pre coline spre vale. In aceleasi momente un'a volbura seu burrasca furiosa venita de catra apusu, sfasiia si rupse standartele unguriloru, smulgendu-le dein manile stegariloru, cu esceptiune numai de flamur'a lui St. Georgie. Pucinu mai inainte, pre candu regele se prepar'a la bataia, unu aprodu carele volia se'i dea cascet'a de argintu ca se si-o puna pe capu, o scapa diosu; era mai tardu pre candu era se incalece calulu, acesta sparietu cine scie de ce, ilu trant'a la pamentu. Incidentele acestea fusera prea de ajunsu, pentru ca se readuca de nou in memoria la multi ostasi calcarea juramentelor dela Segedinu. De candu lumea, omenii au pusu temeiu mare pe semne, pe auguria, pe profetii, pe farmecatorii, pe superstitiuni. Asia e lumea; destulu inse ca acelea casuri au descuragiatu pe mai multi, ceea ce noi inca nu potemu trece cu tacerea, dein causele care se voru vedea indata.

Batali'a se incep'u mai antaiu in arip'a drepta a confederatiloru, care fu atacata de catre beglerbegulu Anatoliei cu cincisprediece mii de calareti. Banulu Franco respinge prim'a incursiune a turciloru. Alti vreo siese mii de calareti turci imbracati in verde, se dau de vale spre ajutoriu; lupt'a se reinnoesce, in care inse archierulu de Agria cu trup'a sa fu taliatu de catra Franco si incongiuratu de turci asia, in catu ii mai remase singur'a scapare in fuga catra Galat'a. Atunci Franco inca fu respinsu pana la cara, pe care turcii se si prepar'a ca se le ia cu asaltu. In acelasu tempu Turachanu se iniepta cu tota puterea sa in contra aripei stange, in care era romanii; acestia inse 'lu respingu si'lu iau la fuga cu atata barbatia, in catu calarimea turcesca se retrage pana in dreptulu corturiloru. Unii tienu ca romanii cu acea ocaziune aru fi strabatutu pana in corturile sultanului si s'aru fi pusu pe predi, fora a mai asculta de comanda. Cei carii sustienu acesta impregiurare, se incurca in spusele loru atatu de reu, in catu nu mai sciu in catrau se dea, si totusi nu voliescu se vedea, ca deca romanii aru fi fostu in stare se strabata pana in corturile sultanului, ei aru fi avutu se treca mai antaiu preste corpulu acestuia

si preste alu toturoru ianiceriloru. Adevverulu este, că romanii au respinsu pe turci cu celu mai bunu succésu, dupa care n'au avutu decâtu a se tiené in defensiva pre cātu tempu arip'a drépta era in celu mai mare periculu. Intr'aceea se rapedí Corvinu cu ardelenii sei romani in ajutoriulu lui Franco si dupa unu carnagiu dein cele mai crunte, luà pe turcii la fuga. Totu pe atunci inse unu altu episcopu, adeca Ioanu Dominis dela Oradea, comitte una alta erróre fatale, că-ci esiendu elu dein linia cu ai sei, cutédia se atace pe spahii, carii inse'lu incongiura si'lu strimtorédia asia, in cātu ii remase numai calea deschisa cá se se arunce in balti. Atunci éراسi alergà totu Corvinu cu romanii sei si scapà prin unu nou macellu pe episcopu de innecare si perire. In acestea momente se mai committe una alta eróre, care decise definitivu asupra acelei batalii. Corvinu rogase pe regele Vladislau, cá nu cumu-va se'si lase loculu seu, se nu se misce dein centru, se retiena si trupele câte stá immediatu sub comand'a regésca, dela orice lupta, pàna candu elu, Corvinu cu óstea sa, va bate si respandí de totu pe spahii europeni, si numai dupa aceea se se arunce cu poteri unite asupra ianiceriloru. Abia se departà Corvinu de langa rege, abia apucà elu a se lasá la lupta noua cu arip'a drépta a turciloru, pre candu asia numit'a camarilla, curtenii si lingusitorii regelui, si toti pre cāti ii rodea invidi'a fapteloru glorióse ale lui Corvinu, incepura se irrite pe Vladislau dicundu: Nu se cuvene cá regele se lase voivodului glori'a dilei; ori-unde stau regi in fruntea armateloru, rege cu rege trebue se éssa la lupta.*) Atàta i'fu de ajunsu lui Vladislau, pentru cá se uite salutariulu consiliu alu lui Corvinu si se se arunce in perire. Asia regele se si rapedí indata cu gard'a sa polóna si cu unu singuru batalionu ungurescu dreptu spre punctulu unde stá Murad incongiuratu de ianiceri. Vediendu Murad că cele duoe aripe ale sale era batute, că acuma i se ataca si centru, era p'ací se 'si întórca calulu si se o ia la fuga. In acelea momente Caradgea béglerbegulu Anatoliei pune man'a pe frenele lui Murad si'lu róga se stea loculu. Alérge Iasidgi-Toghan marele aga alu ianiceriloru si infrunta aspru pe Caradgea, că-ci a cutediatu se puna man'a pe frenele sultanului. Intr'aceea acesta se decide a sta pe locu si a continua lupta, éra Iasidgi-Toghan pica strapunsu de lancea, (suliti'a, gid'a) unui unguuru. Intr'aceea Murad demandà, cá documentulu de pace in fiptu in lance se se póрте p'intre ostasi, éra elu

*) Erant apud tunc regem (Vladislaum) viri complures, qui invidabant Joanni Huniadi, ejusque virtutem aegris ferebant animis. Videntes igitur, eum pulchre, decenter bellum administrare, et in fugam egisse Asiae exercitum universum, nec non generosissime dimicare contra Europae exercitum, cujus ducem Carasiem nomine peremerat, sic allocuti sunt Regem: O Rex, quid hic consistimus et exspectamus Joannem, eique, quasi solus vixisset, permittimus hostes vincere et reliqua omnia perficere?
(L. Chalcocondilas. Asemenea Ducas et Callimachus).

chiamá in gur'a mare de martoru pe insusi Ddieulu crestiniloru, dela care cerea pedépsa si vindicta asupra perjuriloru. Acuma lupt'a se incinse in laintrulu siantiuriloru turcesci. Regele Vladislau strigá cu fervóre tenerésca si cu trufia polóna provocandu pe Murad la duellu, fóra se ia amente, că mic'a sa trupa era coperita de sagetile ianiceriloru, că ómeni si cai cadea unii preste altii, că elu insusi este impresuratu dein tóte partile. In acelu periculu supremu, in care se aflá regele, una parte considerabile a trupeloru unguresci, in locu se alerge in ajutoriulu aceluia, o luà la fuga, éra fug'a loru incoragià de nou pe turci. In acelea momente supreme se reintórce Corvinu la centru, unde vede cu cea mai profunda dorere urmarile lipsei de disciplina si fug'a unguuriloru. Indesiertu se mai incercà elu a retiené dein fuga pe unguri; indesiertu se mai rapedí cu calarimea sa calcandu si sfarmandu p'intre ianiceri si strigandu regelui cá se se reintórca, si batali'a se se restaure mai in vale; că-ci pre candu Corvinu facea minuni de bravura, pre candu era p'ací se ajunga pàna la rege, unu turcu talia pitiorulu calului, ce portá pe rege, care si cade coperitu de sageti si remane mortu. Atunci unu altu turcu betranu, anume Chizr-Hodgea dein famili'a Elpia, taliandu capulu regelui Vladislau, ilu inplanta intr'o lance si'lu póрта cu mare pompa si bucuria p'intre liniile ianiceriloru. Pàna atunci crestinii inca nu sciá in confusiunea luptei, că regele era ucisu; indata inse ce aflara, fug'a toturoru devení generale, si se audia sbierate spaimantatórie: „Fuga ori-cine póte!“ Numai Corvinu se mai incercà cea dein urma data a retiené pe fugitori si a restaura liniile de bataia; acumu inse nu'lu mai ascultá nimeni, precumu arata Chalcocondilas si Bonfiniu. Asia batali'a s'a finitu sér'a cu sfarmarea si respandirea totale a óstei confederate, éra pe langa Ioanu Corvinu au remasu numai una trupa mica de romani, precumu insémna Callimachu*).

Perderile crestiniloru au fostu enorme. Pe langa regele june de 21 de ani, au mai remasu morti deintre comandantii óstei confederate arhieriei si anume Ioanu Dominis dela Oradea si Simionu Rozgon dela Agria, cela taliatu in bucati, séu innecatu in lacu, cesta taliatu intre cara. Asemenea perira si Stefanu de Bathor, Nicolae Perényi, Enricu Tamasi, Georgie Stropkoi, éra trup'a polóna a peritu intréga, scapandu dein ea numai duoi insi. Cardinalulu Iulianu urditoriulu acelei campanii nefericite, a fostu ucisu chiaru de unguri dupa perderea bataliei, éra cadavrulu lui despoliatu si aruncatu fereloru selbatece. Pe multime de ostasi 'ia ucisu mai tardiu poporulu tieranu de mania, pentru relele câte facusera soldatii in trecerea

*) Substitit paulisper Hunniadianus, corpus regium si fieri posset, recuperaturus, sed cum reliquis effusissime diffugientibus, paucos admodum Valachos qui remanserant, tam multorum impetum secum minime laturos intelligeret etc. etc. Asia Corvinu si romanii au fostu cei dein urma, carii au lasatu campulu bataliei!

loru. Unii au mai peritu de fόμε si de sete, éra altii pucini au scapatu cu viétia pâna in Epiru, unde au intratu in servitiulu lui G. Castriota.

In urmatóri'a di sultanulu visitandu castrele cele sparte si desolate ale crestiniloru si vediendu atâtea mii de morti mai toti teneri, a disu càtra Asab-beiu: „Au nu e mirare, cà sunt totu ómeni teneri, si intre atàtia nici-o barba sura!“ „De aru fi fostu intre densii barbe sure, nu aru fi cutediatu se committa una nebunia cá acésta,“ respunse Asab-beiu. De ací incolo sultanulu demandase, cá capulu regelui se fia moliatu in miere, apoi portatu si aratatu in totu coprinsulu imperiului turcescu. Gubernatoriulu Giubbe-Ali dela Bruss'a, care era capital'a Asiei mici, puse de spalà capulu regescu in riulu vecinu Niluferu, si apoi infiptu in una lance, ilu dusera in triumfu prin stratele cetatiei, precumu facusera odenióra Parthii cu capulu lui Crassus, in a. 53 in. de Chr.

Tóte celelalte detaliuri ale nefericitei batalii dela Varn'a le trecemu cu vederea, cu atátu mai virtosu, cà dein partea nóstra ne indoimu multu despre adeverulu loru, éra unele ni se paru asia de absurde, in càtu ne prende mirare, cumu de scriptorii nostrii moderni le repetiescu fòra picu de critica si fòra a lua in consideratiune grósele contradiceri pe care le intempini la chronicarii càti au descrisu batali'a dela Varn'a. Asia de ess. infamiile pe care le arunca polonulu Dlugoss asupra lui Corvinu, merita cea mai rigorósa cernere si critica. Asia tóte càte se spunu in defavórea óstei romanesci, inse contradicèndu'si la fia-care pasu. Noi nu ne vomu lasa in critice, cà-ci nu scriemu pentru ómeni eruditi, ci numai pentru incepetori in istori'a patriei; in locu de aceea ne adoperamu a scóte aici numai atàta, càtu credemu cà póte se sufere critic'a. Inchiaiemu acestu episodulu dela Varn'a cu acelu epitafiulu cunoscutu, alu carui auctoriu se dice cà ar fi fostu Ianus Pannonius, unii inse 'lu atribue lui Petru de Reva (Revai). Acelasiu suna:

Romulidae Cannas, ego Varnam clade notavi,
Discite mortales non temerare fidem.
Me nisi Pontifices jussissent rumpere foedus,
Non ferret Scythicum Pannonis ora jugum.

Adeca:

Romanii au datu renume Cannei cu perderea loru, eu Varnei,
cu a mea,

Invetiati ómeni moritori, a nu calca juramentulu.
De nu m'aru fi constrinsu popii a rumpe pacea,
Tiér'a Panoniei nu ar porta jugulu osmaniloru.

Dreptu are poetulu; si totusi chiaru barbati cá episcopulu c. Ignatiu Battyány si cá Georgie Fejér se incérca cu totulu indesiertu a escusa perjuriulu si perfidi'a commissa in 4. Augustu 1444 la Segedinu. Cà lumea ar fi vorbitu cu totulu altu-mentrea, in casu candu aru fi invinsu confederatii pe turci, acésta inca nu este unu argumentu. „Lumea“ cauta mai virtosu numai la successe, la rezultate; „lumea“ vorbesce fòrte multe bune si rele, verdi si uscate; este inse unu tribunalu neasemenatu mai inaltu decâtu

tóta lumea, decâtu toti episcopii, cardinalii si pontificii càti au fostu si càti voru mai fi; acelu tribunalu decide in ultim'a instantia intre virtute si pecatu, intre moralitate si corruptiune.

(Va urma.)

Max Müller.

In anulu 1867, in care s'a deschisu cu mare pompa prim'a sesiune a societatei academice romane, unii filologi dein scól'a noua nu se potea mira de ajunsu, cà betranii si cà tóta ceealalta parte a literatiloru inca nu se ocupá „de nou'a lumina a lunei, de marele filologu si orientalistu“ Max Müller. Inca si la vreo trei ani dupa aceea una dein foile nóstre literarie dela Iasi imputà de nou domnului Cipariu, cà nu sciuse de M. Müller, séu cà'lu ignorase inadensu. Ce e dreptu, pâna in acelu tempu intrase si acestu Müller in enciclopedii si prin catalógele librariiloru, in càtu s'ar fi potutu impedece de elu oricine ar fi volitu, fòra inse cá se simtia si necesitatea de a'lu duce cu se-ne subtióra, séu de-a umeru in desagi, pentrucà in acelu casu ar fi avutu se se incarce prea tare cu mai multi Müller, Weber, Benfey, Böhtling, Kellner, Bopp, Williams etc.

Este cunoscutu in tóta Europ'a, cà filologi'a cá studiu mai e tractata inca si pâna in dio'a de astadi pe la cele mai multe universitati cá una fiica vitrega, éra collegiale professoriloru de filologi'a sunt cele mai reu cercetate, cu singur'a esceptiune de acelea casuri, in care pe professorii de filologi'a ii talia capulu cá se atraga pe studenti prin excursiuni istorice apte de a recrea spiritulu intre atâtea cercetari macre, seci, sterpe; séu cà ei vorbescu asupra unoru limbi, care pâna atunci nu era cunoscute studentiloru nici dein nume. Acésta impregiurare dein urma ajutase in càtuva si pe M. Müller cá se'si castige renumele de filologu, dicemu de filologu si nu mai multa, precumu se va vedea dein càteva linii biografice, pe care le reproducemu si noi aici pentru curiositatea mai multora.

Maximilianu Frid. Müller s'a nascutu la Dessau in 6. Dec. 1823, prin urmare densulu este acumu omu de 50 de ani. Tata-seu Wilhelmu a fostu bibliotecariu in Dessau, inse morindu in 1827, fliu-seu remase orfanu abia de patru ani si fòra vreo stare materiale care se'i asigure venitoriulu. Mama-sa veduva 'lu tienù la scólele locali cu destula greutate, pâna ce in a. 1841 trecù la universitatea dein Lipsi'a, unde professorulu Carus ilu recepù la se-ne, cá pe unu teneru lipsitu de midiulóce. Acolo junele Max se devotà cu totulu studiulu filologiei, de si nici elu nu'si potea promitte asecurarea pânei de tóte dilele dupa acelu studiu. Intr'aceea M. Müller fu recomendatu lui Arminiu (Hermanu) Brockhaus, care vediendu applearile junelui, ilu indemná cá se invetie limb'a sanscrita. Dupa trei ani Müller

fu in stare de a traduce cartea Hitopadesa (1844), cu care isi castigà unu nume intre literati si ceva banisiori. Dela Lipsi'a M. trecu la Berolinu, cá se asculte pe professorii Bopp et Schelling si se studiede unele scripte sanscritice. VEDIENDU cá in Germani'a inca nu venise tempulu pentru divulgarea cu bunu resultatu a unui studiu cá acesta atatu de strainu pentru cei mai multi literati, Müller trecu in 1845 la Parisu, unde a datu de orientalistulu Bur-nouf, care'lu inderanà se se appuce de traducerea cartiei Rigveda séu cantecele sacre ale Brahmani-loru, cu comentariulu ei Sâyanâcârya. Müller nu'si ajunse scopulu nici in Parisu, si trecu in an. 1846 la Londra, unde compani'a ostindica la care era recomendatu prin dd. Bunsen et Wilson, ilu luà in protectiunea sa si'lu ajutà cá se póta traduce si da sub tipariu Rigveda. Tiparirea acelui opu mare se incepù numai in a. 1849; in care anu esí tom. I., dupa care in an. 1853 urmà alu 2-lea, in 1856 alu 3-lea si abia in a. 1862 alu 4-lea. Intr'aceea anglii detera lui Müller si una catedra la universitatea dein Oxford pentru istori'a literaturii si gramatic'a comparativa, ilu alesera si de membru onorariu la universitate, éra in 1854 ilu denumira de professoriu publicu ordinariu pentru limbile noue, éra professor'a limbii sanscritice ceruta pe la 1860 nu o potù castiga, pentrucà partit'a pietistica si conservativa nu suferia se se invetie acea limba. Caus'a e sciuta, cà-ci adeca in cartile sanscritice, de si mai vechi decàtu christianismulu, se afla totusi urme multe de dogme christiane. Dela 1865 Müller ajunsesse bibliotecariu cu plata fórte buna, totusi in anulu trecutu 1872 renunsiandu la acea functiune, se reintórse in Germani'a, unde fu denumitu professoriu la universitatea dela Argentoratu (Strassburg). Se spune cá Müller are aici ascultatori atatu de multi, precumu nu s'au mai vediutu la alti professori de filologia. Adeca dupace M. isi castigà intre mari greutati unu renume in Angli'a, acumu ilu admira si nemtii.

M. Müller se prepara a publicá alte duoe tomuri dein Rigveda. Elu a mai publicatu in cursulu vietiei sale inca si alte câteva opuri, mai tóte in limb'a angla, deintre care numai unele s'au tradusu in limb'a lui cea materna nemtiésca. Acei literatori carii cunoscu bene limb'a angla si carii au placere de a se ocupa cu limbile Indiei orientale, cumu si cu dogmele religioése antice si noue, se potu folosi de urmatóriele opuri ale professoriului Max Müller:

History of ancient Sanskrit literature. Londre 1859. et* 1860.

„Meghadûta“ lui Kalidasa o tradusesse Müller in nemt. inca la 1847 si o publicase la Regiomonte (Königsberg).

Essay on Bengalee and its relation to the Aryan languages (publicatu in Transactions of the British Association in 1847).

On the comparative philology of the Indo-European languages in its bearing on the early civilisa-

tion of mankind (premiatu in a. 1849 de càtra institutululu (academi'a) dein Franci'a).

Suggestions on learning the languages of the seat of war in the East (Lond. 1854).

A survey of languages (Lond. 1855).

Proposals for a missionary alphabet (Lond. 1854).

Letter to chevalier Bunsen on the classification of the Turanian languages (1854).

Essay on comparative mythologie (1858).

Lectures on the science of languages (Lond. 1861—66 in cinci editiuni).

An Essay on Indian logic (1853).

Buddhism and Buddhist pilgrims (1857).

The German classics from the fourth to the nineteenth century (Lond. 1858).

Dela 1865 M. publicà una serie de Handbooks for the study of Sanskrit. Una dein acestea este testulu Hitopadesei cu transcriptiune latina, cu traductiune interliniaria si cu espicatiune gramaticale. In 1866 urmà unu dictionariu si una gramatica a limbii sanscrite, etc.

Tóte acestea lucrari filologice si filosofice, cumu si activitatea lui M. Müller isi au meritulu loru nedisputabile si potu se interessedie multu, pe ómenii de specialitate, se fia si de ajutoriu spre a imultí punctele de contactu si cunoscentia intre omenimea européna si cea asiatica. Dein tóte acestea inse nici-decumu nu se póte deduce, cá aceia carii pàna eri alaltaeri n'au cunoscutu pe M. Müller, aru fi totu nisce ignoranti. Nu cumu-va M. Müller este celu de antaiu omu care s'a ocupatu cu studiulu limbiloru Indiei orientale? Tocma dein contra, elu are multime de antecessori, carii au spartu drumulu, au adunatu materialu nespusu de multu, au lucratu si ei insii, au mai lasatu si la dispositiunea filologiloru moderni. A fostu usioru lui M. Müller a merge la més'a gat'a, a se inbuiba in bibliotec'a, in museulu si in tóte collectiunile Companiei ostindice, care de duoe sute si mai bene de ani de candu domina in Indi'a orientale, avù si interesu prea bene intielesu, cá se dea ocaziune si se indemne pe mai multi literati anglii si straini la invetiarea limbiloru Indiei, la traduceri, la compuneri de gramatice si dictionarie, pentru cá functionarii, militarii si toti colonistii Britaniei mari asiediati in diversele parti ale Indiei se le aiba de indemana. se'si ajute in comerchiulu loru cu locuitorii indigeni. In limb'a sanscrita, adeca pe romanesce in limb'a cultivata (sanscrit semnifica cultivatu) stà la dispositiunea eruditiloru una literatura ampla, destulu de ramurita si fórte vechia. In aceea vei afla mathematica, astronomia, medicina, jurisprudentia interessanta, fórte multe opuri poetice, theologia dóra cá la nici-unu poporu. Cumu se nu alerge si de altumentrea eruditii la densa? Inse de aici nu urmedia nici-decumu, cá unu poporu europénu ori-care, se astepte cu limb'a sa in stare de pruncia pàna atunci, pàna candu isi voru luá tempu càtiva filologi cá se m'iti invetie limbile Indiei orien-

tale dela Müller séu dela altii. Éca, de asemenea absurditati amu volitu noi se ne ferimu la unele oca-siuni, candu vediuramu pe unii imbuidiendu-ne cu Max Müller si totu numai cu Max Müller, pare cà fóra acestu filologu ori-ce desvoltare a limbei nóstre ar fi absoluta impossibilitate. In limb'a sanscrita se afla gramatice si vocabularie mai vechi cá de duoe mii de ani, cu care literatorii europeni au inceputu a se ocupa seriosu mai alesu camu dela finea vécului trecut, prin urmare multu inainte de Müller.*) Unu studiu mai intensu alu cartiloru scrise in sanscrita a intempinat mari dificultati, mai alesu dein partea theologiloru; de aceea pre càtu tempu domi-nase censur'a, multime de traductiuni nu se potea tipari. In tempulu nostru s'au delaturatu multe pe-dece si studiulu s'a usioratu.

Meritulu celu mai mare pentru studiulu sanscritei si alu altoru limbi dein Indi'a este si remane alu angliloru, éra nu alu nemtiloru, carii au mersu si mergu pe drumulu spartu de anglii cumu au fostu Vill. Jones, Colebrooke, Wilkins, Wilson, Prinsep, Cowell s. a. Numai pe urmele acestora s'a sculatu in Germania Fridericu Schlegel si a indemnatu pe nemti la studiulu limbiloru indice in cartea sa Sprache und Weisheit der Indier. (Heidelberga 1808). Dupa elu apoi urmara frate-seu Augustu Schlegel, W. Humboldt, Bopp, Lassen, Rosen s. a. Intr'aceea nici unui germanu nu'i trasní prin capu cá se stea pe locu cu limb'a sa, pàna ce voru invetia ceia limbile orientali. Càtiva filologii anglii, germani, franci dein secululu nostru au mai elaboratu alte gramatice si dictionaria, mai alesu pentru sanscrit'a, cu scopu cá se dea oca-siune la mai multi a o invetia, ceea ce se póte si fóra Müller. In càtu pentru studiulu comparativu alu limbiloru, apoi acela inca era cunoscutu fórté bene si multu mai inainte de M. Müller, cà europenii au destule limbi pe care 'si essercitara totu-deauna ingeniulu loru. Prin orientalisti cá Müller si cá toti antecessorii sei s'a mai castigatu atàta, cà acuma filologii isi potu essercita mentea cu comparatiuni facute intre Indi'a orient. si Europ'a.

Asia noi departe de a nega intru nimicu meri-tele lui M. Müller, ne-amu tienutu de dator'i'a a i le reduce la mesur'a drépta, si a reflectá mai alesu pe

*) Gramatic'a cea mai vechia si prea buna sanscrita se dice a fi a lui Panini, care ar fi vietuiutu cu circa 300 de ani inainte de n. lui Isusu Christosu. (Publicata si in nem-tiesce de Böhtlingk in 2 tomuri la Bononi'a = Bonn 1840. Mai sunt si alte gramatice sanscrite, precumu a lui Dikschita Bhatta, publ. in Calcutta 1812; a lui Laghu Kaumudi, publ. la Mirzapore 1849; a lui Vopadeva, publ. totu in Calcutta 1826. Vocabulariulu celu mai vechiu este „Nirukta,“ com-pusu de Yaska. Sunt inse multu mai bune altele, precumu a lui Amara-Sinha dela 1808, a lui Loiseleur des Long-champs in duoe tomuri, Paris 1839, alu lui Hemaceandra, publicatu de Böhtlingk la St. Petropole in an. 1847; apoi unu dictionariu enciclopedicu alu lui Râdhâcânta-deva in 8 tomuri, Calcutta 1819. Mai adaoge; Radices lingvae sanscriticae, publ. de Weslergaard la Bononia 1840. etc. etc.

incepetori, cà Müller nici-decumu nu este singurulu filologu orientalistu, ei cà una serie lunga de bar-bati eminenti, mai alesu anglii si franci, au asternutu si batutu acea cale multu mai inainte de elu; mai departe, cà nu este nici o cauza pentru care se se mire cineva, cà literatorii si literatii daco-romani nu s'au ocupatu pàna acilea de Müller cá filologu, candu chiaru nemtii, dein alu caroru sinu esise densulu, ilu ignorasera cu totul pàna inainte cu 10—15 ani.

É. D.

Colectiune de diplome

d'in diplomatiariulu comitelui Iosifu Kemény, care privescu mai alesu pe romàni (valachi).

(Urmare.)

1467. Supl. C. D. T. IV. p. 168.

Diplom'a regelui Mateiu, dein care aflamu despre comun'a Resinariu urmatóriele: Acea comuna se tienuse de Sibiiu (in ce conditiuni?) Pe tempulu lui Michailu Salageanulu, cetatea Sibiiului lipsita fiendu de bani, vende Resinariulu pe trei sute de galbini unui patriciu anume Petru (Geréb, Graf, Gräf, Greb) dela Rosii'a. In acestu anu rebellandu si acelu Petru, averile lui inca fusera confiscate; asia comun'a romanésca Resinariu veni in posesiunea regelui Mateiu, dela care inse o rescumparà Sibiiulu cu duoe sute si cincidiece de galbini. Pe atunci regele Mateiu petrecea in Sibiiu.

Nos Mathias Dei Gratia Rex Hungariae, Dalmatiae, Croatiae etc. memoriae commendamus tenore praesen-tium significantes quibus expedit universis, quod licet quaedam villa Walachikalis Rosenara (hod. Resinar) vocata in territorio Civitatis nostrae Cibiniensis sita, et habita, ad eandem Civitatem nostram omni jure perti-nuerit, tandem tempore ingressus quondam magnifici Mi-chaelis Zilágy de Haragszeg piae memoriae ad has par-tes Transilvanas per magistrum civium, juratosque cives, et totam communitatem ejusdem civitatis nostrae propter urgentem ipsius necessitatem, sicuti veridicis relatibus informati sumus, quondam Petro Geréb de Veresmarth pro trecentis florenis auri pignori exstitisset obligata, nunc vero eodem Petro Geréb propter infidelitatem suam quam contra nostram Majestatem et sacram coronam dicti Regni nostri Hungariae graviter ex-cedendo et rebellando incurrit, in Capite truncato, nos ad devotam, et diligentem instantiam Universorum Ci-vium, et totius communitatis praedictae Civitatis nostrae praedictam villam Valachicalem Rosenara, quae ad manus nostras Regias propter notam infidelitatis annotati quon-dam Petri Geréb, rite et legitime pervoluta esse perhi-betur, cum omnibus et singulis pertinentiis et Regia nostra liberalitate, pro ducentis et quinquaginta florenis auri nobis per eosdem Cives, et totam Communitatem plenarie exolutis, et expeditis, eisdem Civibus et toti Communitati saepe fatae Civitatis nostrae praesentibus et futuris remisimus, et relaxavimus, manusque nostras pe-nitus de eadem excipiendo perpetue possidem. imo re-mittimus relaxamus, et excipimus harum nostrarum vi-gore, et testimonio literarum mediante. Datum in dicta Civitate nostra Cibiniensi secundo die festi Undecim

Millia Virginum anno Domini Millesimo quadringentesimo Sexagesimo Septimo. Regni nostri anno decimo, Coronationis vero quarto.

L. S.

ad relationem Joannis Ernsth.

Descriptum ex Copia vidimata anni 1777.

Harum literarum meminit Eder in Felmer p. 135 et 153.

1468. Suppl. C. D. T. IV. p. 189.

Una diploma a regelui Mateiu, data in favorea romaniloru conlocutori cu sasii, prin care sunt scutiti dela plat'a cincidieceime regesci.

Mathiae I. Literae, vi' quarum Valachos in fundis Saxonum degentes a Quinquagesima Regia immunes declarat.

Originale in Tabul. Nat. Saxonicae sub Nr. 285. juxta Eder de Initiis Saxonum p. 163.

1468. Supp. C. D. T. IV. p. 191.

Decretu forte memorabile alu regelui Mateiu, prin care demanda, ca toti iobagii cati locuia in cetatile si satele sasesci si preste totu in cele siette scaune, dara se stramuta de acolo in comitate la nobili si in districtulu Fagarasiului, se fia readusi cu poterea, cu tota averea loru.

In festo Inventionis S. Crucis. Mathiae Regis mandatum ut Jobbagiones, qui de Civitatibus et villis saxonum, ut et septem sedibus ad possessiones nobilium et terram Fogaras confugissent, cum omnibus suis rebus reducantur. — Orig. in Tab. Nat. Saxonicae.

1468. post. 4. Oct. App. D. Tr. T. VI.

Mandatulu regelui Mateiu catra romanii de confessiunea resaritena dein Transilvani'a, ca se platessa diecimele (dieciuel'a) ca si mai inainte la capitululu r. catolicu dela Alb'a-Iuli'a.*)

1468. Posonii, sabbato proximo post festum S. Francisci confess. Mathiae Regis mandatum ad schismaticos in Transilvania existentes, ut more alias etiam consveto Decimas Capitulo alb. Transilvano praestent.

*) Acestea duoe documente dein urma, care aici se publica numai in estrasu, vinu combinate cu altele mai multe, care suna totu despre cincidieceimea si despre decimele ce o da romanii, pe ceea regelui, pe acesta clerului; inse carui cleru? La acesta intrebare iti respundu tote documentele, ca la clerulu romano-catolicu, la capitululu dein Alb'a-Iuli'a. Avemu si urme istorice, ca romanii transilvani, anume si dein acesta cauza s'au oppusu dein respoteri. In dilele lui Mateiu romanii s'au sculatu de repetite-ori cu armele, anume in an. 1468, adeca indata la unu anu dupa revolutiunea generale a confederatiloru, apoi in 1474 cei dein scaunele Sieic'a si Medeasiu, era douispre-diece ani mai tardiu, adeca in 1486, revolutiunea romaniloru s'a intensu mai preste tota Transilvani'a, atatu asupra impilariloru sasesci, catu si asupra tiraniei oligarchiloru dein comitate. Inse acestea revolutiuni romanesci au locu de a fi descrise in monografi'a regelui Mateiu, in istori'a Transilvaniei, seu si in monografia separata, cu atatu mai virtosu, ca istoricii mai vechi au tacutu bucurosu despre acelea miscari ale romaniloru transilvani, celi mai noi inse au scosu cateva documente, dein care aflamu mai multe lucruri interesante; numai una erasi nu aflamu nicairi: ca adeca clerulu romanescu ca corporatiune solidaria se'si fia aparatu undeva, cumuva, interessele sale si ale basericeii resaritene in contra clerului apusenu. Deocamu-data vedi cele scrise de Ios. Teleki si Aless. Szilagyí despre acelea revolutiuni romanesci, bene insemnandu, ca si acelea scrise de ei mai au trebuintia de alte cateva documente. Red.

Originale exstat in Arch. Cap. alb. Tran. Cista Cap. fasc. 2. Nr. 12.

Edidit: Szeredai „Notit. Capit. alb.“ p. 103.

„ Batthyány Leg. Ecc. III. p. 529.

Mathiae I. Regis

Aggrationales pro nobilibus Transilvanis Revolutioni Joannis Grof vajvodae implicitis 1468.

C. D. T. III. p. 313.

Regele Mateiu, dupace in decursulu anului 1467 pedepsise infricosiatu cu morte crunta, cu confiscari si essilari pe mai multi aristocrati, apoi in acestu anu da amnestia generale la nobili si la toti locuitorii cati fusesera compromisi in comitatele Alb'a, Turd'a, Clusiu, Dobac'a, Cetate-de balta si Solnocu-interioru.*)

Nos Mathias Dei Gratia Rex Hung. Dalmatiae, Croat. e. c. t. memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis. Quod nos de benignitate nostra Regia, qua delinquentibus veniam, et lapsis sublevamen solemus impertiri, Jurisque rigorem interdum lenitate misericordiae consvevimus temperare. Universis et singulis nobilibus, et alterius cujuscunque status possessionatis hominibus partium Transilvanarum in Comitatus sct. Albensi, Thordensi, de Kolos, Doboka, Kykelleu, et Zolnok interiore,**) constitutis, et commorantibus, Capitibus quoque, et possessionibus, portionibus, ac juribus possessionariis, nec non rebus, ac bonis eorum quibuslibet, super illa nota, quam ex rumoribus per Joannem Groff pro tunc Vajvodam Tranniens. suscitatis,***) incurrerant, gratiam et misericordiam duximus faciendas speciales, imo facimus praesentium per vigorem. Quocirca vobis fidelibus nostris Magnificis Palatino et Judici curiae nostrae, nec non vajvodis, v. Vice vajvodis nostris Transilvanis, item Comitibus, v. Vice comitibus, et Judicibus nobilium quorumlibet Cituum, cunctis etiam aliis Regni nostri Judicibus, et Justiciariis nostris Ecclis. videlicet, et secularibus, nec non etiam omnibus Regnicolis nostris praesentibus et futuris, praesentium notitiam habituris, harum serie firmiter mandamus, quatenus a modo deinceps praefatos nobiles, aut eorum alterum. occasione praevia ad quorumvis Instantiam intra, vel extra Judicium, in Personis possessionibus, portionibusque, et Juribus possessionariis,

*) Nici pedepsese aspre, nici grati'a si amnesti'a regelui Mateiu n'au folositu nimic; ca-ci dupa siese ani aristocrati'a dein comitate si patricianii secuiloru erasi au conspiratu in contra regelui si au chiamatu in ajutoriu pe Casimiru regele Poloniei. Caus'a principale a rebelliunei loru era, ca regele Mateiu nu'i mai lasa se tiraneca pe poporu asia cumplitu, precumu fusesera datati. Totu pe atunci poporulu secuiescu inca s'a sculatu asupra patricianiloru proprii, a caroru tirania nu o mai potea suferi.

**) Nulla hic memoria Comitatus Hunyad, et Szolnok medioeris.

***) Transilvani contra Mathiam I. rebellarunt an. 1467.

Harum literarum meminit Eder in Felmer. p. 153.

Copia harum literarum: habetur etm. in Bibliot. Szecheniana Regnicolari. Vide Catalog. mstor. ejusdem T. I., p. 407.

Transumtum in copiis in Coll. mstor. comite Szekelyana Bibliot. colleg. Reform. Claudiop. T. 4. p. 315.

Item Transumtum copia in Bibl. N.-Enyedien. inter mspta Josephi Benkő in folio sub Titulo „Coll. Benk. Docum. varia“ volum. V. p. 153.

nec non rebus, et bonis eorum contra formam praemissae Gratiae nostrae impedire, molestare, aut quovis modo damnificare nusquam, et nusquam presummatis, v. sitis ausi modo aliquali. Praesent. plectis Exhibenti restit. Datum Varadini. sabb. prox. a F. Purific. B. M. V. anno Dni 1468. Regni nostri anno 10. Coron. v. 4.

Mandatum Mathiae Regis ad Vajvodas Transilvaniae in Transumto Ctt. Szolnok, ut fugitivos Jobbagiones Mich. Apaffi ad habitacula eorum reduci faciant 1468.

C. D. T. III. p. 325. 326.

Mandatulu regelui Mateiu datu in favorea oligarchului Michailu Apafi, cãtra auctoritatile tieriei, cã se'i ajute a'si readuce pe iobagii fugiti de pe locurile lui, inse asia, cã se se observe usulu vechiu alu tieriei, care era, cã iobagii numai in acelu casu se fia readusi, dẽca voru fi remasu datori cu ceva prestatiuni iobagesci, sãu cã nu voru fi platitu imprumuturile ce voru fi facutu dela boieriu.*)

Nos Ambrosius Magnus¹⁾, et Franciscus Teurek²⁾ de Viske, Comites, et Petrus de Zylkerek, et Elias de Girolth Judices nobilium Cttus de Zolnok Interiori memoriae commendamus per praesentes, quod cum nobis feria IV. p. p. fest. assumt. V. Mariae, una cum nobilibus comprovincialibus in Oppido Des sede nostra pro tribunali nobiscum existentibus, Joannes Balam de Fel Demeter e medio in nostram exurgens praesentiam, quasdam Literas Serenissimi Dni nostri Regis coram nobis praesentaret, mox Andreas de Zylkerek Procurator Egregii Antonii de Bethlen paria earumdem literar. per nos sibi dari postulavit, quarum tenor is est.

Mathias Dei Gratia Rex Hung. Croat. Dalmat e. c. t. fidelibus nostris magnificis Joanni Pongratz de Dengeleg, et Nicolao Thupor de Monoszlo Vajvodis nostris Transilvanis, vel ipsorum Vice-Vajvodis salutem et gratiam. Exponit nobis fidelis Nr. nobilis Michael alias de Almakerik, quomodo his diebus, quibus bona sua de nostra voluntate . . . Nonnulli Jobbagiones sui cum eorum rebus, et bonis praeter consuetudinem Transilvaniensem, ad bona aliorum aufugissent moraturi, in desolationem honorum suorum, et damnum non modicum, supplicatum per nostram majestatem sibi superinde oportune provideri. Et quia nolumus, ut per consuetudinem Transilvaniensem bona ipsius Michaelis Apaffi sic desolentur, mandamus igitur fidelitatibus vestris firmiter, quatenus receptis praesentibus, et rebus praemisse se habentibus, ubicunque, et quorumcunque in bonis tales fugitivos Jobbagiones ipsius Michaelis Apafi reperire poteritis, vel si qui ex iisdem in futurum moraturi similiter recederenti scita superinde prius mera veritate, juxta consuetudinem Transilvaniensem ad pristinam eor. habitationem reducere, debeatis auctoritate nostra praesentibus, vobis in hac parte adtribuente, et justitia mediante. Secus non facturi. Praesentibus perlectis exhib. rest. Datae in descensu nostro exercituiali prope Opidum Leva in Fest. B. B. Philippi et Jacobi Apost. anno Dni 1468. Regni nostri 11. Coron. v. 5.

*) Combina acestu documentu cu altulu de aceeași natura, care urmẽdia mai la vale. Red.

1) Nagy. — 2) Török.

Originale hujus Transumti, cujus stilus hic cessat, in papyro patenter confectum, et tribus sigillis communitum produxere CC. Bethlen in causa Apafiana Transumtum p. 1282.

1469. Supl. C. D. T. IV. p. 199.

Regele Mateiu anuncia sasiloru, cã in acestu anu fusesse alesu si in Bohemi'a de rege.

Mathiae Regis notificatoriae ad Saxones Transilvanos, se in Regem Bohemiae electum esse.

Originale in Arch. Nat. Sax.

Copiam vidimatam submitit G. M. Kovachich Palatino.

1469. Supl. C. D. T. IV. p. 199.

Ioanu Pongratiu voda provõca pe sasi, cã se se inarme barbatesce, cã-ci elu inca va alergã cu tãta poterea sa in ajutoriuu loru.*)

Feria 6. prox. ante Dom. Laetare. Vajvodae Joannis Pongrácz ad saxones: „Ecce egregium Joannem de Rhede vice Vajvodam illac ad id deputavimus . . . . . penes quem tempore necessario exercitaliter insurgatis: Nos contra prout ex intimationibus vestris certificati fuerimus, cum totis gentibus nostris in subsidium vestri, et pro defensione vestra accedemus.“

Ex mscr. Ederianis. — Orig. in Arch. Cibiniensi.

1470. Supl. C. D. T. IV. p. 221.

Se committe magistratului dela Sibiu, cã se'si tramita õmeni (deregatori) de ai sei in districtulu Fagarasiului, cu scopu de a incassa contributiunea (impositule) statului in cointielegere cu perceptorii. Perceptoriuu primariu era unulu anume Nic. Piriu, carele avea se scõtia si dein comitatele Alb'a si Cetate-de balta cãte una galbinu dela fiacare contribuentu.**)

In Vigilia festi omnium Stor. Nicolai Pirii Dicatoris et Exactoris contributionis unius floreni auri Comitatum Albensis et Küköllõ, Regiae Mattis literae requisitionales, ut Magistratus Cibiniensis homines suos in sedem Fogaras mittat, qui eo intelligenter cum hominibus exactoribus contributionem exigent.

Originale in Tabul. Nat. Saxonicae.

(Va urma.)

*) Caus'a acelei insurrectiuni a fostu, cã Stefanu celu mare Domnulu Moldovei intrase in Transilvani'a si inca precumu se spune, indemnatu de regele Casimiru. Red.

**) Acestu documentu isi are esplicatiunea sa in altulu dein anulu precedente 1469, dein care aflamu, cã regele Mateiu supusese districtele Fagarasiu si Omlasiu „et pertinentiis eorundem“ la jurisdictiunea universitatiei sasesci dela Sibiu. Vedi Ios. c. Kemény Notitia historica diplomatica Part. I. pag. 183. Vei vedea inse si mai la vale, adeca la 1472 diploma noua, de donatiune noua, facuta sasiloru pe districtele Fagarasiu si Omlasiu. Curendu s'a calcatu legea dein an. 1467, care tienea, cã districtele transilvane Fagarasiu, Omlasiu, Radna nici-decumu se nu ẽsa dela man'a regelui, ẽra acesta se le tiena de indemnana pentru cãte unu domnu de ai Moldovei sãu ai Munteniei. Se mai pãte si alta impregiurare, cã adeca pe Mateiu l'a silitu la acea mesura revolutiunea romanẽsa dein a. 1468. Romanii se resculasera dein caus'a diecimiloru, pe care nu voliã se le dea odata cu capulu la clerulu romano-catolicu. Emericu Zapolia voda nu 'ia potutu impaca, nici infrange. Regele Mateiu era pe atunci incurcatu in bellulu dein Bohemi'a, de unde inse a tramisu õste in Transilvani'a cã se calce pe romani, apoi le-a demandatu cã se dea diecim'a la capitululu dein Alb'a, precumu amu vediutu mai in susu. Red.

Nr. 214—1873.

Procesu verbale

luatu in siedinti'a lunaria a comitet. asoc. trans. tienuta in 23. Sep. c. n. 1873, sub presidiulu dlui vicepres. Iac. Bolog'a, fiendu de facia domnii membrii b. Ursu, E Macellariu, I. Hanni'a, I. Tulbasiu, V. Romanu, I. V. Rusu, dr. I. Nemesiu si I. Cretiu.

§. 101. Se presentéza conspectulu despre perceptiunile si erogatiunile fondului asoc. pre tempulu dela siedinti'a comit. asoc. dein 8. Iuliu a. c. pâna la siedinti'a presente. Dein amentitulu conspectu resulta. cumu-cà in restempulu indigitatu s'au incassatu 775 fr. 35 cr. si s'au erogatu 345 fr. 92 cr. (Nr. prot. ag. 212 1873.)

Spre scientia.

§. 102. Se presentéza altu conspectu despre starea fondului academiei pre tempulu acestei siedintie. Dein numitulu conspectu se vede, cumu-cà fondulu academiei are proprietatea sa 11,582 fr. 63 cr. (Nr. prot. ag. 213. 1873.)

Spre scientia.

§. 103. In nexu cu conspectulu cassei de sub § 101, se raportéza in specialu despre banii incursi la fondulu asoc. pre tempulu dela 8. Iuliu a. c. pâna la siedinti'a presente (afòra de sumele presentate in siedinti'a comit. dein 28. Augustu a. c. §§. 99 si 100), si anume:

a) dela dn. jude reg. in Sibiu, Petru Rosc'a tacs'a de membru ord. pre 187²/₃ 5 fr. (Nr. 151. 1873.)

b) dela dn. jude reg. cerc. Ioanu Maximu tacs'a de membru ord. pre 187¹/₂—187³/₄ 15 fl. (Nr. 158. 1873.)

c) prein dn. cassariu alu despart. cerc. Fogarasiului (II), Nicolae Cipu, s'au tramesu cá tacse de membrii ord. ajutatori si contribuii 221 fr. v. a. (Nr. 163. 1873.)

d) prein dn. canonicu metrop. Ioane Fekete s'au tramesu cá tacse de membrii ord. dela 19 membrii 100 fr. (Nr. 166. 1873.)

e) dela dn. not. comun. in Sasciori, Zach. Mog'a tacs'a de membru ord. pre 187²/₃ 5 fr. (Nr. 169 1873.)

f) prein dn. protop. in Turd'a, Iacobu Lugosianu s'au tramesu cá tacse de membrii ord. 15 fr. (Nr. 187. 1873.)

g) dela dn. fiscalu reg. in Dev'a, Antoniu Schiau cá tacs'a de membru ord. pre 187⁰/₁, 187¹/₂ 10 fr. (Nr. 188 1873.)

h) dela dn. jude reg. in Bistr'a, Alesandru Darabantu tacs'a de membru ord. pre anii 187¹/₂—187²/₃ 20 fr. (Nr. 189 1873.)

i) dela dn. jude la Curi'a reg. in Pest'a, Ioane cav. de Puscariu, tacs'a de membru ord. pre 187²/₃ 5 fr. (Nr. 205 1873.)

k) dela dn. parochu in Grindu, Nicolae Tamasiu tacs'a de membru ord. pre 187²/₃ 5 fr. (Nr. prot. ag. 211 1873.)

l) dela dn. advocatu in Deesiu, Gav. Manu,

tacs'a de m. ord. pre 187⁰/₁, 187¹/₂ 10 fr. (Nr. 156 1873.)

m) dela dn. institutoriu in Vasluiu, George Chri-soscolegu, prenumeratiune la Transilvani'a pre 1873. 1 galb. (Nr. 159 1873); in fine,

n) cá procente obvenitòrie cu 1. Augustu a. c. dupa obligatiunile de statu unificate in argentu 12 fr. 60 cr. (Nr. 186 1873), si cá procente obvenitòrie totu cu 1. Augustu a. c. dupa actiunile dela banc'a gen. Transilvana in bancnote 42 fr. (Nr. 184 1873.)

Se iea spre scientia.

§. 104. In nexu cu conspectulu cassei de sub §. 102, se referéza in specialu despre banii incursi la fondulu academiei, pre tempulu dela 8. Iuliu a. c. pâna la siedinti'a presente, si anume:

a) prein directiunea despart. cerc. alu Deesiului (XII) s'au tramesu in actiuni dela banc'a gen. Transilvani'a 80 fr. (Nr. 156 183.)

b) prein dn. proprietariu in Clusiu, Gabriele Illyés, s'au tramesu rat'a adou'a de 500 fr. dein sum'a de 1000 fr. oferita de dn. sa in favórea fondului academiei, si anume in obligatiuni de statu cu couponii curgatori dela 1. Iuliu a. c. (Nr. 157 1873.)

c) dela dn. not. com. in Sasciori, Zach. Mog'a 2 fr. (Nr. 169 1873.)

d) prein dn. cassariu alu desp. cerc. alu Fogarasiului (II), Nicolae Cipu s'au tramesu bani gat'a 31 fr., ér' in actiuni dela banc'a gen. Transilvani'a 160 fr. (Nr. 163 1873). Atari actiuni, conformu conclusului adusu in siedinti'a comit. dein 30. Iuliu a. c. §. 87, nu se mai primescu pre langa oblegamentulu solvirei rateloru restante.

e) prein dn. advocatu in Abrudu, Iosifu Crisianu, s'au tramesu 16 galbeni (160 franci). (Nr. prot. 173 1873.)

f) cá procente obvenitòrie cu 1. Augustu a. c. dupa obligatiunile de statu unificate au incursu 16 fr. 80 cr. in argentu (186. 1873), ér cá interese obvenitòrie totu cu 1. Augustu a. c. dupa actiunile dela banc'a gen. Transilvani'a, au incursu 20 fr. 40 cr. (Nr. 185. 1873.)

Se iea spre scientia, si totu-odata se decide, cá domnului Gabr. Illyes, amentitu sub lit. b), carele prein oferirea unei sume considerabile in favórea fondului academiei, a datu o frumósa dovéda despre nobilulu zelu, de carele e petrunsu facia cu intrepren-derile natiunali, se i-se esprime in scrisu, cea mai caldurósa recunoscientia, cu care ocaziune, totu-odata, in nexu cu dorenti'a sa espresa in charti'a dein 6. Iuliu a. c., se se roge a perseverá pre langa prim'a destinatiune a capitalului oferitu, cu atátu vertosu, cu catu cà acést'a o pretendu in modu imperativu interesele vitali ale scopului intentiunatu prin intemeierea cestiunatului fondu.

§ 105. Se presentéza unu documentu dein partea cassei, prein carele se constatéza, cumu-cà s'a cumperatu pre sém'a fondului academiei 4 obligatiuni

urb. trans. de câte 100 fr. = 400 fr., cu sum'a în bani ga'ta de 315 fr. 28 cr. (Nr. 204 1873).

Spre scientia.

§. 106. Se presentéza alte doue documente, prein care se constatéza: a) cumu-cà 8 napoleoni s'au schimbatu în bancnote cu 70 fr. 80 cr. v. a., si b) érași cà 1 galb. si 10 cuponi ai obligatiuniloru urb. s'au schimbatu cu 29 fr. 56 cr. v. a. (Nr. 152 1873.)

Spre scientia.

§. 107. Secretariulu raportéza, cumu-cà în urm'a unei recercari a dn. secret. I., G. Baritiu (prein espeditoriulu Transilvaniei), s'a tramesu pentru societatea academica romana dein Bucuresci unu esempl. dein Transilvani'a pre 1871. (Nr. 206. 1873.)

Spre scientia.

§. 108. Redactiunea Revistei contemporane, ce appare în Bucuresci, tramete pre sém'a asoc. trans. unu esempl. dein foi'a s'a Nr. 7.

Se primesce pre langa espresiunea recunoscintiei protocolarie, si dn. bibliotecariu se insarcináza a pe-trece acestu opu în registrulu bibliotecei asoc.

§. 109. Secret. II. dà cetire unei scrisori de dato 14. Septembre a. c. Nr. 24, prein carea comitetulu arangietoriu pentru primirea membriloru asoc. la adunarea generale a asoc. tienenda în Dev'a, arata, cumu-cà de presente în numitulu opidu a incetatu morbulu epidemicu choler'a, prin urmare cere, cá se se defiga unu nou terminu pentru adunarea gen., opinandu, cá tempulu celu mai oportunu ar' fi, dela 5—10 Octobre, ori dela 20—27. Octobre a. c. (Nr. prot. ag. 209. 1873.)

Presidiulu pune la ordinea dilei obiectulu dein cestiune.

Dupa discussiuni serióse, comitetulu considerandu nefavoritóriélè impregiurari actuali, ce stau în legatura naturale cu interesele asociatiunei, se aflà indemnata cu unanimitate a decide, cá numitului comitetu arangietoriu se i-se rescrie, cumu-cà adunarea generale nu se póte tiené în anulu curente, se va tiené inse în anulu viitoriu, totu în opidulu Dev'a.

Intr'aceea, cá totusi asoc. se nu sufere scadere, comitetulu, dupa trienniulu degiá espiratu, primesce asupra'si insarcinarea de a conduce si mai departe afacerile aceleia, pàna la adunarea gen. viitória, si totu-odata, în sensulu conclusului seu dein 28. Augustu a. c. §. 92, adoptandu si pre anulu asoc. 187³/₄, bugetulu preliminaru pre anulu 187²/₃ de adunarea gen. dela Sàbesiu dein 1872, sub Nr. prot. XVII, va emite dispositiunile necesarie, atàtu pentru asemnarea remuneratiuniloru preliminate pentru oficialii asoc., càtu si pentru publicarea concursaloru la stipendiale degiá vacante, cumu si la ajutoriale asoc. destinate pentru sodalii si invetiaceii de meseria.

Èr în càtu pentru stipendiale degiá ocupate, conformu pracsei observate si pàna aci, decide, cá acele, se se lase si pre anulu scol. 187³/₄ în usuarea aceloru teneri, carii au satisfacutu conditiuniloru recerute.

Astfeliu, pre bas'a documenteloru produse, se lasa în usuarea avuteloru stipendia, urmatorii teneri: Petru Dehelianu ascultatoriu de filosofia la Gratiu în an. III. cu 400 fr.; Vasilie Michailu Lazaru ascultatoriu de uechnica la Vien'a în an. IV. cu 400 fr.; Ioane Baiulescu ascultatoriu de tehnica la Gratiu în an. II. cu 400 fr.; Pinteà Ternaveanu ascultatoriu de silvicultura la Mariabrunn în an. III. cu 400 fr.; Michailu Rusu ascultatoriu de drepturi la academi'a dein Sibiiu în an. III. cu 150 fr.; Nicolae Neamtiu studente în a VIII. clase la gimnasiulu de statu dein Sibiiu cu 60 fr.; Adamu Sirlincanu studente în a VIII. clase la gimnasiulu dein Naseudu cu 60 fr.; Aureliu Jechimu studente în VIII. clase la gimnasiulu cath. dein Alb'a-Iulia cu 60 fr.; Ioane Pamfilie studente în VI. clase la scól'a reale dein Sibiiu cu 60 fr.; Marcu Munteanu scolariu în a II. clasa la scól'a reale dein Sibiiu cu 60 fr.; Petru Neamtiu scolariu în a II. clase la scól'a reale romana dein Brasiovu cu 60 fr.; si în fine, Ioanu Gog'a scolariu în a II. clase la scól'a comerciale romana dein Brasiovu cu 60 fr.

Susu-amentitii stipendiatii inse, se se provóce pre calea diuarieloru natiunali, cá se substerna încóce documente de înmatriculare dein partea directiuniloru instituteloru resp., cá astfeliu se se póta face numai decàtu dispositiunile recerute pentru asemnarea esolvirei stipendialoru respective.

Verificarea acestui processu verbale, se concrede domniloru membrii: bar. Ursu, Tulbasiu si Romanu. Sibiiu datulu cá mai susu.

Iacobu Bologna,
vicepres.

I. V. Rusu,
secret. II.

S'a cetitu si verificatu, Sibiiu 24. Sept. 1873.

Ursu. Tulbasiu. V. Romanu.

Publicarea baniloru incurși

la fondulu asoc. trans. pre tempulu dela 28. Augustu a. c. pàna în 23. Septembre 1873,

1. Dela II. sa dn. jude la curi'a reg. Ioane cav. de Puscariu tacs'a de membru ord. pre 187²/₃ 5 fl.

2. Dela dn. parochu în Griindu, Niculau Tamasiu tacs'a de membru ord. pre 187²/₃ 5 fl.

Sum'a 10 fl.

Sibiiu 23. Sept. 1873.

Dela secret. asoc. trans.

Societatea academica romana

a decisu a se publica pentru partea sintactica a limbei nóstre concursu nou pe alti trei ani si cu premiu de diece mii lei noi (500 Napoleoni).

Dein Titu Liviu si Sallustiu inca se va publica concursu nou, cu conditiunile favorabili dein an. tr.

